

๗ ที่นี้ มีตำนาน

ผู้แต่ง อุทาร์ตน์

ณ ที่มีตำนาน เล่ม 2
โดย จุฑารัตน์

ณ ที่นี้มีตำนาน เล่ม 2

โดย จุฑารัตน์

พิสูจน์อักษร/ออกแบบรูปเล่ม สุธิ อึ้งกิจจานุกิจ

จุฑารัตน์
Line : jutaratj13
Facebook : Jutarat Kittikongnapa

คำนำ

งานชุด ‘ณ ที่นี้มีตำนาน’ ผู้เขียนปรารถนาจะนำเรื่องราว นิทาน ตำนาน และวรรณกรรม ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คู่บ้านคู่เมืองไทย ประเพณีและความเชื่อจากจีน นิทานพื้นบ้านของภาคอีสาน และภาคเหนือ ที่

เกี่ยวพันกับสถานที่ต่าง ๆ มาสู่สายตาของท่านผู้อ่าน เพื่อความบันเทิง
ผสมผสานด้วยสาระบ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ท่านที่มีโอกาสได้เยือนถึงถิ่นแห่งตำนานจริงจะได้
รับทั้งอาหารตาและอาหารใจไปพร้อม ๆ กัน

และท่านที่เป็นเจ้าของถิ่นแห่งตำนาน ซึ่งย่อมรู้จริงยิ่งกว่าผู้เขียน จะ
กรุณามีจดหมายมาพูดคุย วิจารณ์ หรือแนะนำ เพื่อเป็นการเสริมความเข้าใจ
และความรู้ต่อผู้เขียนและท่านผู้อ่านอีกหลาย ๆ ท่าน ก็จะเป็นพระคุณอย่างสูง

หวังอย่างยิ่งว่า งานชุดนี้จะสามารถสร้างความบันเทิง และเป็นสาระ
สำหรับท่านที่สนใจ รวมถึงผู้ที่กำลังจะไปเยือนยังถิ่นนั้น ๆ บ้างไม่มากก็
น้อย ...

จุฑารัตน์

หนังสือชุด ณ ที่นี้มีตำนาน มี 3 เล่ม

ณ ที่นี้มีตำนาน เล่ม 1

ณ ที่นี้มีตำนาน เล่ม 2

ณ ที่นี้มีตำนาน เล่ม 3

พระนางจามเทวี

เรื่องราวของพระนางจามเทวี มีความเกี่ยวข้องกับตำนานการสร้างเมือง ลำพูนและลำปาง และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ในภาคเหนือของประเทศไทย.... โดยมีปรากฏในหนังสือจามเทวีวงศ์ อันเป็นพงศาวดารเมืองหริภุญไชย ซึ่ง พระโพธิ์รังสี พระภิกษุชาวเชียงใหม่ ได้แต่งขึ้นเป็นภาษาบาลีเมื่อประมาณกว่า 400 ปีมาแล้ว

ต่อมา...ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6 ในราชวงศ์จักรี) กรรมการหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร ได้ให้พระยาปริยัติธรรมธาดา (แพ ตาละลักษณ์) เปรียญ และพระญาณวิจิตร (สิทธิ โจนานนท์) เปรียญ ช่วยกันแปล เป็นภาษาไทย

(เปรียญ – ผู้สอบความรู้พระปริยัติธรรมได้ตามหลักสูตรตั้งแต่ 3 ประโยคขึ้นไป)

และสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงเลือกหนังสือจามเทวีวงศ์นี้ ถวายให้เจ้าดารารัศมี พระราชชายาในรัชกาลที่ 5 ตีพิมพ์เป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2463 ในงานศพเจ้าทิพเนตร อินทวโรธ สूरียวงศ์ ชายาของเจ้าอินทวโรธ สूरียวงศ์ ซึ่งเป็นเจ้านครเชียงใหม่ ในสมัยรัชกาลที่ 5

หนังสือจามเทวีวงศ์ เป็นพงศาวดารเรื่องสำคัญอันสืบมาแต่โบราณ 1 ใน 4 เรื่องของภาคเหนือ ส่วนตำนานและพงศาวดาร ที่สำคัญอีก 3 เรื่อง มี...

1. รัตนพิมพวงศ์ หรือ ตำนานพระแก้วมรกต
2. สิหิงคนิทาน หรือ นิทานพระพุทธสิหิงค์
3. ชินกาลมาลีปกรณ์ หรือคัมภีร์ซึ่งกล่าวถึงประวัติพระพุทธศาสนา และประวัติศาสตร์ของบ้านเมืองในดินแดนลานนาไทย

หนังสือจามเทวีวงศ์ ได้กล่าวถึงการกำเนิดของนครหริภุญไชย (หริภุญไชย) ไว้ว่า...

ในสมัยพุทธกาล...เมื่อคราสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จไปประทับ ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสีนั้น ได้ทรงยังพุทธกิจทั้งปวงให้สำเร็จ โดย...เวลาเช้าเสด็จไปบิณฑบาต เวลาเย็นทรงแสดงธรรม เวลาค่ำทรงโอวาทภิกษุ เวลาเที่ยงคืนทรงแก้ปัญหาคาถา และเวลาใกล้รุ่งทรงพิจารณาว่าผู้ใดสมควรแก่การแนะนำสั่งสอนและผู้ใดไม่

ใกล้รุ่งวันหนึ่ง... พระพุทธเจ้าทรงเล็งพระญาณเห็นพวกเมงค์ (คำว่าเมงค์ ค้นหาที่มาไม่พบ แต่มีอีกคำหนึ่งที่ใกล้เคียงคือ เม็ง ซึ่งเป็นชื่อของชนชาติโบราณอยู่ทางเหนือของแหลมอินโดจีน นัยว่าเป็นบรรพบุรุษของมอญ) จำนวนมาก อาศัยรวมกันเป็นหมู่บ้านอยู่ในป่าใหญ่

เข้าขึ้นพระพุทธองค์จึงเหาะไปโปรด

พวกเมงค์เห็นพระพุทธเจ้าทรงพรรณรัศมีอันทรงงาม ก็เลื่อมใสพากันประชุมห้อมล้อมเฝ้า

พระพุทธเจ้าทรงแสดงสัพปุริสธรรม (ธรรมะของผู้ครองเรือน) และประทานศีล 5 และทรงพยากรณ์ว่า....หลังจากที่พระองค์ปรินิพพานแล้ว พระสารีริกธาตุส่วนหนึ่งจะประชุมเกิดขึ้นในเมืองใหม่ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตในดินแดนของหมู่บ้านพวกม่าน (ชนชาติพม่า) ซึ่งอยู่ถัดจากหมู่บ้าน พวกเมงค์ไปทางเหนือไม่ไกลนัก

แล้วทรงเหาะไปยังบริเวณที่จะบังเกิดเมืองใหม่อันเจริญรุ่งเรือง ขณะนั้นมีพระยาकाเผือกตัวหนึ่งได้บินตามพระพุทธองค์ไปทางอากาศ โดยมีพวกชาวเมงค์พากันเดินตามมาทางเลียบริมฝั่งแม่น้ำพิงค์ (หรือพิงคนที...สันนิษฐานว่า น่าจะเป็นแม่น้ำปิง)

พอถึง...พระพุทธเจ้าก็ลงประทับยืนที่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำ และวางบาตรบนแท่นหินสี่เหลี่ยมจตุรัสกว้างยาวประมาณ 12 ศอก มีพื้นหน้าเรียบดั่งกลอง ที่ผุดขึ้นมาจากแผ่นดิน ใกล้กับที่ประทับยืนอยู่แล้วตรัสว่า... ที่ตรงนี้จะเกิดเมืองใหม่ที่รุ่งเรืองในกาลอนาคต ซึ่งพระสารีริกธาตุจะมาบังเกิดขึ้น

แล้วพระพุทธเจ้าก็ทรงเหาะกลับป่าอิสิปตนมฤคทายวันเมืองพาราณสี

ฝ่ายพระยาकाเผือกซึ่งได้ฟังพุทธพจน์นั้น ก็สั่งกาตัวหนึ่งให้คอยเฝ้าสถานที่นั้นไว้ ก่อนจะบินกลับไปยังภูเขาคิมาลัย

ต่อมา...หลังจากที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว มีกุลบุตร 5 คน เป็นเพื่อนกัน ชื่อว่า...วาสุเทพ สุกกทัณฑ์ อนุสิส พุทธชฎิล และ สุพรหม ทั้งห้าได้บวชเรียนในพุทธศาสนา แต่ภายหลังต่างสึกออกมา เพราะเห็นว่าพระธรรมวินัยเป็นภาระหนัก แล้วไปบวชเป็นฤๅษี

แต่สูกกทนต์ยังคงเป็นคฤหสัถ์ (ผู้ครองเรือน) อาศัยอยู่ในเมือง ลวปุระ (ลพบุรี หรือละโว้)

นอกนั้นอีก 4 ท่าน ต่างได้บรรลุมฤตยู (มีฤทธิ์) อาศัยอยู่ในดินแดน สุวรรณภูมิ โดย...

ฤๅษีवासเทพ อยู่ที่ดอยอุจจุบรรพต (ดอยอ้อย สันนิษฐานว่าปัจจุบันคือ ดอยสุเทพ) ริมฝั่งแม่น้ำโรहिणी (แปลตามศัพท์คือ แม่น้ำปลาตะเพียนทอง หรือแม่น้ำแดง ในพงศาวดารโยนกเรียกแม่น้ำขาน)

ฤๅษีพุทธชฎิล อยู่ที่ดอยชุหะบรรพต (ดอยบชา หรือดอยดอกไม้เพลิง) สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นดอยที่เขาจุดบั้งไฟ หรือไฟพะเนียง ในการบูชา นักษัตริย์) ริมฝั่งแม่น้ำสาร (ห้วยแม่สารอยู่ใกล้ดอยบาไห้ ในจังหวัด ลำพูน)

ฤๅษีอนุลิส อยู่ที่เมืองหลิททวลลินคร (แปลตามศัพท์คือ เมืองขมื่นเครือ แต่มีบางท่านสันนิษฐานว่าเป็น เมืองศรีสัชชนาลัย และเล่ากันว่า ท่านอนุลิส อยู่ที่เขาพระศรี)

ฤๅษีสุพรหม อยู่ที่สุภบรรพต (แปลว่า ดอยงาม ในจังหวัดลำปางมีดอย แห่งหนึ่งชื่อ ดอยงาม) ริมฝั่งแม่น้ำวังกะ (สันนิษฐานว่า เป็นแม่น้ำวัง ใน จังหวัดลำปาง)

อยู่มาวันหนึ่ง ฤๅษีवासเทพลงมาจากดอยอุจจุบรรพตพบเด็กทารก 6 คน...ในรอยเท้าช้าง 2 คน ในรอยเท้าแรด 2 คน ในรอยเท้าโคลาน (วัวป่า) 2 คน จึงนำกลับไปเลี้ยงไว้ พอเติบโตขึ้นชายหญิงทั้ง 6 คน ก็จับคู่แต่งงาน กัน คู่ใครคู่มัน (เช่นเด็กที่อยู่ในรอยเท้าช้างก็แต่งงานกับเด็กที่อยู่ในรอยเท้าช้าง ด้วยกัน) แล้วปฏิบัติเลี้ยงดูฤๅษีवासเทพ

นอกจากนี้ ยังมีนางเนื้อตัวหนึ่ง ตัมน้ำปัสสาวะที่ปนน้ำอสุจิที่ฤๅษีवास เทพถ่ายไว้ก็ตั้งครรภ์ขึ้นมา แล้วคลอดลูกออกมาเป็นมนุษย์ 2 คน ฤๅษีवास เทพจึงเลี้ยงดูทารกทั้งสองด้วยน้ำนมที่ไหลออกมาจากนิ้วมือ จนเด็กทั้งคู่ เจริญวัยขึ้น และแต่งงานกัน....คน ทั้งสองนี้ คนผู้ชายชื่อกุนรฤๅษี คนผู้หญิงชื่อ มิคุปปัตติ

ฤๅษีवासเทพได้สร้างเมืองชื่อมิลสังคร (แปลว่า สัญญากับเนื้อ แต่ใน จามเทวีวงศ์เรียกเมืองนี้ว่า มิลสังฆนคร และมีคำอธิบายว่า เพราะเป็นที่อยู่ ของหมู่เนื้อ จึงเรียกชื่อนี้) อยู่ที่เชิงดอยอุจจุ ให้กุนรฤๅษีครอง และให้คนทั้งหก ที่เกิดในรอยเท้าสัตว์ต่าง ๆ อยู่ในเมืองนั้นด้วย

ฝ่ายราชาขุนรฤชี ตั้งอยู่ในโอวาทของฤชีวาสุเทพ ครองราชสมบัติ นาน 77 ปี มีราชบุตร 3 องค์ คือ...เจ้ากุนริ เจ้ากุนริโลละ และเจ้ากุนริสิคนาส ฤชีวาสุเทพก็สร้างเมืองอีก 3 เมือง ให้ราชบุตรทั้งสามนี้ครองคนละ แห่ง

หลังจากราชาขุนรฤชีล่วงลับไปแล้ว เจ้ากุนริสิคนาสก็ได้ครองเมืองมิด สักครด้วย พร้อมกับครองเมืองรันนปุระ (เมืองนี้อยู่ตอนใต้ในนครลำพูน) ที่ ฤชีวาสุเทพสร้างให้แต่เดิม

แต่เจ้ากุนริสิคนาส ได้ทำให้เมืองรันนปุระประสบกับความวิบัติ เพราะ ความอยุติธรรม ตัดสินคดีว่า ลูกดีแม่ไม่มีความผิด อุปมาเหมือนไม้ดีห้ง จึง เกิดเสียงดัง

ผลคือ....เมืองรันนปุระจมลงใต้แผ่นดิน ที่ตรงนั้นกลายเป็นบึงน้ำกว้าง ใหญ่

และอีกสองเมืองก็พบกับภัยพิบัติในทำนองเดียวกัน

ต่อมา... ฤชีวาสุเทพได้ไปบูชาแท่นหินที่พระพุทธรองค์ว่างบาตร ก็เกิด ความคิดจะสร้างเมืองขึ้นในที่นั้น ให้สมกับพุทธทำนาย จึงเชิญท่านสุกกทันต์ ซึ่งเป็นสหายที่อาศัยอยู่ในเมืองลวปุระมาปรึกษา และช่วยกันสร้างเมืองจน สำเร็จ

หลังจากสร้างเมืองเรียบร้อยแล้วฤชีวาสุเทพก็ปรึกษาท่านสุกกทันต์ เรื่อง หาผู้ครองเมืองที่มีคุณสมบัติเหมาะสม เพราะไม่พอใจในอุปนิสัยหยาบช้ำ ของเหล่ามนุษย์ที่สืบเชื้อสายมาจากทารกในรอยเท้าสัตว์และบุตรนางเนื้อ

ท่านสุกกทันต์จึงแนะนำว่า ควรจะขอพระธิดาของพระเจ้าจักรพรรดิ เมืองลวปุระมาครอง

ฤชีวาสุเทพเห็นด้วย จึงส่งทูตซื้อควาย (บางที่ก็ว่าชื่อ “คะวะยะ” บางที่ก็ว่า ชื่อ “ควัย”) พร้อมกับชายฉกรรจ์ 500 คน ไปยังเมืองลวปุระ

ทูตควายได้เข้าเฝ้ากราบทูลพระเจ้าจักรพรรดิ ถึงเรื่องราวที่ฤชีวาสุเทพ ส่งมาทั้งหมด

พระเจ้าจักรพรรดิมีพระธิดาองค์หนึ่งพระนามว่า พระนางจามเทวี (จัมม เทวี) เป็นอัครมเหสีของเจ้าพระเทศราชในเมืองราม (อยู่ใกล้ ๆ กับเมืองลวปุ ระ แต่บางตำนานเรียกเมืองนี้ว่าเมืองรามัญ จึงทำให้เข้าใจผิดคิดว่าเป็น เมืองมอญไป) แต่พระสวามีของพระนางมีศรัทธาในศาสนาอย่างมาก จึง ออกบวชเป็นพระภิกษุ

พระเจ้าจักรพรรดิได้ตกลงส่งพระนางจามเทวี ซึ่งขณะนั้นทรงครรภ์ได้ 3 เดือน ไปครองเมืองใหม่ตามคำขอของฤๅษีวาสุเทพ

พระนางจามเทวีพร้อมด้วยบริวารหมู่ใหญ่จำพวกละ 500 กับ พระมหาเถรทรงไตรปิฎก 500 รูป ลงเรือทวนขึ้นไปตามแม่น้ำพิงค์ 7 เดือน จึงบรรลุถึงเมืองนี้

ฤๅษีวาสุเทพและท่านสุกกทันต์พร้อมด้วยชาวเมืองทั้งปวงได้อัญเชิญพระนางจามเทวีขึ้นนั่งบนกองทองคำ (มาจากศัพท์บาลีว่า หริปุณฺณ แปลว่า บนกองหริ ซึ่งคำว่า หริ ก็แปลได้หลายอย่างคือ ทองคำ, จันทน์เหลือง หรือ หญาแพรก ก็ได้ จึงอาจจะเป็นว่า อัญเชิญ พระนางนั่งบนกองจันทน์เหลือง หรือกองหญาแพรกก็ได้) แล้วอภิเษกให้ครองเมือง

ด้วยเหตุที่พระนางนั่งบนกองทองคำอภิเษก เมืองจึงได้ชื่อว่า **หริปุณฺณไชย** (บางตำนานเรียก หริปุณฺณชัย ในหนังสือบาลีศาสนวงศ์ กล่าวว่า พระพุทธเจ้าเสด็จมาประทับฉันผลสมอที่นั่นจึงเรียกหริปุณฺณชัย ซึ่งมาจากคำว่า หริ-สมอ และ ปุณฺณ-ฉัน และเรียกว่า ลำพูน เพราะฤๅษีทั้งสายคนโทน้ำเต้าไว้ที่นั่น ลาพูน-น้ำเต้า ต่อมากลายเป็นลำพูน ชาวเหนือเรียก ละพูน) สืบต่อมา

พระนางจามเทวีมาถึงนครหริปุณฺณไชยได้ 7 วัน ก็ประสูติโอรสฝาแฝดองค์โตชื่อ เจ้ามหายส (มหันตยส) องค์น้องชื่อ เจ้านันตยส (อินทวร)

พอสองพระกุมารชันษาได้ 5 ปี ก็มีข้าศึกมาประชิดเมือง พระยามิลักขะ (แปลว่า คนป่า คนร้าย สันนิษฐานว่า น่าจะเป็นพวกไทใหญ่ ทางเมืองเงี้ยว) ชื่อ พิลังกะ นำทหาร 80,000 คน ยกมาเพื่อจะยึดเมืองหริปุณฺณไชย

แต่เจ้ามหายสและเจ้านันตยส ได้ช่วยกันนำทัพต่อสู้จนข้าศึกแตกพ่ายไป

(ตรงจุดนี้ดูไม่น่าเชื่อถือเท่าที่ควร เพราะเด็กอายุ 5 ขวบ ไม่น่าจะมีวุฒิภาวะขนาดนำทัพหรือบัญชาการรบได้ ถ้าอายุซัก 15 ก็ยังพอจะน่าเชื่ออยู่บ้าง แต่ในบทละครที่เคยนำมาแสดงบนเวที กล่าวถึงศึกครั้งนี้ว่าผู้ที่บัญชาการรบคือพระนางจามเทวีเอง เนื้อเรื่องมีอยู่ว่า...

ขุนหลวงพิลังกะเป็นผู้ที่มีวิชาอาคมแก่กล้ามาก พอล้อมหริปุณฺณไชยแล้วก็ยื่นคำขาดให้พระนางจามเทวียอมแพ้ และยอมเป็นมเหสีของพระองค์ พระนางจามเทวีเห็นว่าถ้าสู้กันด้วยกำลังตรง ๆ ฝ่ายหริปุณฺณไชยต้องแพ้แน่ พระนางจึงวางแผนสร้างทำเป็นยอมอ่อน โดยส่งหมวกที่พระนางปักไปถวายขุนหลวงพิลังกะ ขุนหลวงพิลังกะ มิได้ระแวงก็สวมหมวกที่พระนางส่งมา ซึ่ง

ใช้ผ้าซับระดูเป็นผ้าพื้นปักขึ้น จึงทำให้วิชาอาคมเสื่อมลง และแพ้ในการทำสงครามกับหริปัญไชย)

ขุนหลวงพิลังกะฟ่ายแพ้ จึงจำใจยกพระธิดาฝาแฝดของพระองค์ ซึ่งมีรูปโฉมงดงามยิ่ง มีวัย 5 ขวบเท่ากันกับสองพระกุมารให้เป็นมเหสีของสองพระกุมาร

พระนางจามเทวีก็ทรงเห็นพ้องด้วย เพื่อเป็นการกระชับราชไมตรี

และเมื่อพระกุมารชันษาได้ 7 ปี พระนางจามเทวีก็อภิเษกเจ้ามหายสให้ครองนครหริปัญไชย

ต่อมา...เจ้าอนันตยศซึ่งเจริญวัยขึ้น คิดจะสร้างบ้านเมืองของตนเอง จึงนำความไปปรึกษาพระมารดา พระนางจามเทวีจึงส่งทูตไปขอคำแนะนำจากฤๅษีวาสุเทพและท่านสุกกทันต์

ทั้งสองก็แนะนำว่า ให้เจ้าอนันตยศเดินทางไปทางทิศตะวันออก จะพบเขาสูงหนึ่งชื่อเขาลางค์ ซึ่งมีพรานป่าอาศัยอยู่คนหนึ่งมีชื่อเดียวกับเขาแห่งนั้น ให้พรานป่านำทางไปหาฤๅษีสุพรหม ซึ่งอาศัยอยู่ที่เขาทวิยัคคบรรพต (เขา 2 ยอด แต่เดิมว่าอยู่ที่ดอยงาม ซึ่งอาจจะเป็นได้ว่าท่านยายที่อยู่) แล้วขอให้ฤๅษีสุพรหมช่วยสร้างบ้านเมืองให้

เจ้าอนันตยศก็ทูลลาพระมารดา และพี่ชายฝาแฝดเดินทางไปตามคำแนะนำนั้น ครั้นได้พบกับพรานเขาลางค์ ก็พระราชทาน ทรัพย์ให้ 1,000 กหาปณะ (มาตราเงิน 1 กหาปณะ=1 ตำลึง)

พรานเขาลางค์ก็นำทางเจ้าอนันตยศไปพบฤๅษีสุพรหม

เมื่อเจ้าอนันตยศเข้าไปกราบพระฤๅษี และแจ้งจุดประสงค์ในการมา แล้ว ฤๅษีสุพรหมก็ยินดีสร้างนครใหญ่โตงดงามแห่งหนึ่ง ณ เวียงที่ราบระหว่างเขาเขาลางค์ ใกล้แม่น้ำวังกตินที (แม่น้ำวัง) ชื่อว่าเขलगคนคร ให้เจ้าอนันตยศครอง

พวกละว้าและกะเหรี่ยงที่อยู่ใกล้เคียง ก็เข้ามาอาศัยอยู่ในเมืองเขलगคนครนี้ด้วย...ทำให้เขलगคนครยิ่งคึกคักรุ่งเรือง

เจ้าอนันตยศคิดจะตอบแทนบุญคุณของพระมารดา จึงไปทูลเชิญพระนางจามเทวีมายังเขलगคนคร แล้วถวายบ้านเมืองให้พระนางครอง ส่วนตนเองออกไปอยู่ที่เมืองซึ่งฤๅษีสุพรหมสร้างให้ใหม่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ชื่อ อาลัมพางคนคร

ในระหว่างที่ครองบ้านเมืองอย่างร่มเย็นเป็นสุขนี้ ทั้งพระนางจามเทวีและโอรสฝาแฝดทั้งสองต่างเป็นพุทธมามกะและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา

จนกลายเป็นรากฐานของพุทธศาสนาที่รุ่งเรืองอยู่ในดินแดนลานนาไทยสืบมา

พระนางจามเทวีอยู่ที่เขलगนครสลักับอาลัมพางนคร (เมืองทั้งสองนี้รวมกันคือ จังหวัดลำปางในปัจจุบัน) เป็นเวลา 6 ปี กับ 1 เดือน ก็ตัดสินพระทัยเสด็จกลับนครหริปุณฺไซ เนื่องจากมีอาการประชวร

พอกลับถึงหริปุณฺไซ พระนางก็พระราชทานมหาทาน และสมทานศีล ฟังพระธรรมเทศนาติดต่อกัน 7 วัน พอถึงวันที่แปด พระนางจามเทวีก็เสด็จสวรรคต (ตามพงศาวดารโยนกว่า พระนางจามเทวีครองราชสมบัตินาน 52 ปี สวรรคตเมื่ออายุได้ 92 ปี)

เจ้ามหายสและเจ้าอนันตยส จึงจัดงานพระศพพระมารดาตามราชประเพณี แล้วบรรจุพระอัฐิธาตุของพระนางไว้ในเจดีย์ที่มียอดหุ้มด้วยแผ่นทองคำชื่อ เจดีย์สุวรรณจังโกฏ

ส่วนนครหริปุณฺไซก็มีกษัตริย์ครองสืบต่อกันมา ทั้งมีการผลัดแผ่นดินเปลี่ยนราชวงศ์ไปตามกาลเวลา นับแต่เจ้ามหายส (มหันตยส) เป็นองค์ที่ 1 และนับปีที่เจ้ามหายสประสูติเป็นปีที่ 1 จนถึงพระเจ้าอาทิตย์ราช ขึ้นครองราชย์เป็นเวลา 384 ปี และเป็นกษัตริย์องค์ที่ 29

วันหนึ่ง...พระเจ้าอาทิตย์ราชรับสั่งให้มหาดเล็กไปขุดที่สำหรับพระบังคน (ห้องส้วม) แต่เวลาที่พระองค์ไปบังคนทีไร ก็จะมีอีกาตัวหนึ่งบินโฉบพระเคียรทุกทีไป พระองค์สงสัยยิ่ง จึงให้มหาดเล็กดักจับกาตัวนั้นมา

พอได้กามาแล้ว ก็เอาไปขังรวมกับเด็กที่เพิ่งหัดพูด จนเวลาผ่านไป 7 ปี เด็กน้อยที่อยู่ร่วมกับกามาเป็นเวลานาน ก็สามารถรู้ภาษากาได้ (เรื่องแบบนี้เป็นเพียงเรื่องในตำนานเท่านั้น เพราะในความเป็นจริง การขังเด็กร่วมกับสัตว์ชนิดใดนาน ๆ อาจจะทำให้เกิด ผลเสียต่อพัฒนาการของเด็กได้)

พระเจ้าอาทิตย์ราชจึงให้เด็กถามกาถึงสาเหตุที่บินโฉบพระเคียร

กา ก็ทูลตอบว่า สาเหตุที่บินโฉบพระเคียรก็เพราะว่าสถานที่บังคนนั้น ไม่ใช่ที่ธรรมดา แต่จะเป็นสถานที่ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

พอทราบดังนั้น พระเจ้าอาทิตย์ราชก็ให้รื้อสถานที่พระบังคนออก แล้วตบแต่งที่เสียใหม่เป็นปริมณฑลกว้างประมาณ 30 วา โปรงทรายและรายสุวรรณหนา 1 ศอก แล้วป่าวประกาศให้ประชาชนมากระทำสักการบูชา

ด้วยบุญญาปาฏิหาริย์ของพระบรมสารีริกธาตุอันศักดิ์สิทธิ์บันดาลให้
ผอบทองใหญ่เท่าหัวปลี ประดับด้วยรัตนเจ็ดประการบรรจุพระบรม
สารีริกธาตุโผล่ขึ้นมาจากดิน เปล่งรัศมีรุ่งเรือง (เล่ากันว่าเป็นผอบของ
พระเจ้าอโศกมหาราช)

พระเจ้าอาทิตย์ราชจึงให้สร้างเจดีย์ครอบผอบไว้ ชื่อ **พระเจดีย์ทริภุชช**
ย

เรื่องราวของพระนางจามเทวี และพระธาตุทริภุชชย์ แห่งจังหวัดลำพูน
ก็มีตำนานที่มาเป็นดังนี้!

นางนพมาศ

เรื่องนางนพมาศ หรือ ตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ นี้ ถูกนับเป็นตำนาน
ลอยกระทงแห่งกรุงสุโขทัย แม้จะมีท่านผู้รู้บางท่านลงความเห็นว่ เรื่องนาง
นพมาศนี้น่าจะเพิ่งแต่งขึ้น ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นี้มากกว่า
ดังเช่น...

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงเขียน
อธิบายไว้ เมื่อหนังสือเรื่องนางนพมาศตีพิมพ์ครั้งแรก (1 พฤษภาคม พ.ศ.
2457) ดังนี้...

“หนังสือเรื่องนี้เรียกกันมาแต่ก่อน 3 ชื่อ เรียกว่าเรื่อง นางนพมาศชื่อ 1
เรียกว่าเรื่องเรวดีนพมาศชื่อ 1 เรียกตำรับท้าวศรีจุฬาลักษณ์ชื่อ 1 แต่ที่จริงก็
หมายความว่าอันเดียวกัน....

ว่าโดยทางโวหาร ใคร ๆ อ่านหนังสือเรื่องนี้ด้วยความสังเกตจะเห็นได้
โดยง่ายว่าเป็นหนังสือแต่งในครั้งกรุงรัตนโกสินทร์นี้เอง แต่งในระหว่าง
รัชกาลที่ 2 กับที่ 3 ไม่ก่อนนั้นขึ้นไป และไม่เป็นสำนวนภายหลังนั้นลงมาเป็น
แน่ ถ้าจะหาพยานจงเอาสำนวนหนังสือเรื่องนี้ไปเทียบกับสำนวนหนังสือ
จารึกครั้งกรุงสุโขทัย หรือหนังสือซึ่งเชื่อว่าแต่งครั้งกรุงสุโขทัยเช่นหนังสือ
ไตรภูมิพระร่วงเป็นต้น... ก็จะได้เห็นได้แน่นอนว่า สำนวนหนังสือเรื่องนาง
นพมาศเป็นหนังสือแต่งใหม่เป็นแน่...แต่ท่านผู้ศึกษาโบราณคดีแต่ก่อนมา มี
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และกรมหลวงวงศาธิราชสนิท เป็นต้น
ทรงนับถือหนังสือเรื่องนี้อยู่ ชะรอยเรื่องเดิมเขาจะมีอยู่บ้าง แต่ฉบับเดิมจะ
บกพร่องวิปลาสขาดหายไปอย่างไร จึงมีผู้ใดในชั้นกรุงรัตนโกสินทร์นี้แต่ง
ใหม่ โดยตั้งใจจะปฏิสังขรณ์ให้เรียบร้อย แต่ผู้แต่งมิได้ถือเอาความจริงเท็จ
ในพงศาวดารเป็นสำคัญอย่างเรานิยมกันทุกวันนี้ แต่งแต่จะให้ไพเราะเพราะ
พริ้งเรียงลงไป ตามความรู้ที่มีอยู่ในเวลาแต่งหนังสือ เรื่องหนังสือจึงวิปลาส
ไป

...ข้าพเจ้าจึงเอามาอ่านพิจารณาดูโดยถ้วนถี่เมื่อในรัชกาลที่ 6 เมื่ออ่าน
ตลอดเรื่องแล้ว คิดเห็นความจริงงามจะเป็นอย่างกระแสนพระราชนิพนธ์...คือ
หนังสือเรื่องนี้ของเดิมเขาจะมีจริง เพราะลักษณะพิธีของพราหมณ์ที่กล่าวไว้
ในหนังสือเรื่องนี้ โดยมากเป็นตำราพิธีจริงและเป็นพิธีอย่างเก่า...

หนังสือเรื่องนางนพมาศนับว่าเป็นหนังสือสำคัญในภาษาไทยเรื่องหนึ่ง
ด้วยเหตุดังกล่าวมาแล้วและเป็นเรื่องโบราณคดี ซึ่งพระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนิยม และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่

หัว ก็ได้ทรงอ้างถึงหนังสือเรื่องนางนพมาศนี้ไว้ในพระราชนิพนธ์เรื่องพระราชพิธี 12 เดือนหลายแห่ง”

และ...

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชดำริในสมัยต่อมาว่า ที่เรียกว่า “นพมาศ” เดิมเห็นจะหมายเพียงว่าพิธี 9 เดือน (มาจาก นพ-9 และ มาส-เดือน) คือเว้นพรรษา 3 เดือน นอกจาก (ช่วงเข้าพรรษา 3 เดือน) นี่มีพิธีพราหมณ์ทำตามตำราทุกเดือน จะมีใช้เป็นชื่อคน

เรื่องราวของนางนพมาศมีอยู่ว่า...

นางนพมาศ เป็นธิดาของพราหมณ์ชื่อ **โชติรัตน์** และนางเรวดี

บิดาของนางรับราชการเป็นพระมหาลาภโรหิตในพระเจ้าลิไท แห่ง กรุงสุโขทัย ชื่อตำแหน่งคือ พระศรีมโหสถยศกรมเลศครรไลหงส์ พงศ์มหาพดุมอาจารย์ หรือเรียกสั้น ๆ ว่า **พระศรีมโหสถ**

พระศรีมโหสถและภรรยาได้จัดหาพี่เลี้ยงที่มีความรู้ความสามารถในวิชาช่างต่าง ๆ มาดูแลนางนพมาศในวัยเด็ก

จนกระทั่งนางนพมาศเจริญวัยขึ้นพอจะรู้พูดรู้เล่น....พวกพี่เลี้ยงก็ไม่ยอมปล่อยให้นางเล่นเหมือนอย่างเด็กทั่วไป แต่สอนให้เล่นร้อยกรอง (แต่งบทโคลงกลอน) วาดเขียน และพูดเป็นกลบท กลกลอนเจ็ดด้วยคำสุภาพ

พอนางอายุได้ 7 ปี พระศรีมโหสถก็ให้เรียนภาษาไทยและภาษาสันสกฤตจนชำนาญ แล้วจึงให้เรียนพระพุทธรูปและคัมภีร์ไตรเพท (คัมภีร์ในศาสนาพราหมณ์) กับคัมภีร์ไตรวิชาตามตำรับโหราศาสตร์ สอนให้ดูดาวนพเคราะห์นักชั่งตวงวัดจนรู้ลักษณะทายร้ายและดี

นางนพมาศร่ำเรียนสรรพวิชาต่าง ๆ ตั้งแต่อายุ 7 ขวบจนถึง 15 ขวบ ก็ชำนาญสิ้น นับเป็นสตรีที่ทรงภูมิรู้ทั้งคดีโลกและคดีธรรมคนหนึ่ง

พระศรีมโหสถจึงมอบทรัพย์ 100,000 ตำลึงให้ธิดาไว้ใช้สอยส่วนตัว เช่น ซื้อเครื่องแต่งกายและทำบุญทำทาน (แสดงว่าพระศรีมโหสถเป็นอัศรมหาเศรษฐีแน่ ๆ เพราะเงินตั้งแสนตำลึงในสมัยนั้นมากมายมหาศาลขนาดไหน ยังให้ธิดาไว้ใช้จ่ายส่วนตัวได้)

นอกจากจะมีความรู้และรวยทรัพย์แล้ว นางนพมาศยังมีรูปโฉมงดงามอย่างยิ่ง...

มีอายุสิบห้า

ปีปลาย

นพมาศเพียงมาศพราย

ผ่องหล้า

อภิลักษณ์พิไลสาย

สมรมิ่ง เมืองแม่